

[ก่อน ปิ ด เล่ ม]

เชิดชัย อุดมพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สมานฉันท์ไม่ใช่แค่ใครกับใคร

แม้ว่าตรรกศาสตร์แบบทวิภาค ซึ่งให้ค่าความจริงเพียงหนึ่งเดียวระหว่างถูกหรือผิด ขาวหรือดำ จะหยิ่งรักมั่นคงมากกว่าพันปี จนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของวิทยาศาสตร์แบบนิวตันและวิธีคิดของผู้คนหลายคน แต่ก็เป็นที่น่ายินดีว่า ในยุคปัจจุบัน ตรรกศาสตร์แบบสมานฉันท์ (Fuzzy Logic) ซึ่งเห็นว่า ค่าความจริงมีหลายระดับ ไม่ใช่เพียงถูกหรือผิด ได้มีบทบาทมากขึ้นต่อพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประจำวัน รวมไปถึงมุมมองเพื่อการพิจารณาวิถีสังคมด้วยเช่นกัน

ที่สำคัญแนวคิดตรรกศาสตร์แบบสมานฉันท์ สอดคล้องกับทัศนะของโลกตะวันออกที่ว่าการทำความเข้าใจโลกหรือปัญหาอันซับซ้อนจำเป็นต้องใช้วิธีคิดที่พ้นไปจากถูกหรือผิด ขาวหรือดำ แต่เป็นการมองว่า คู่ตรงกันข้ามอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในทุกสรรพสิ่ง การมองโลกหรือวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาทางออกจึงต้องแสวงหาความสมดุล เช่นที่เต๋ากล่าวว่า ในหยางมีหยิน และในหยินก็มีหยาง หรือศาสนาพุทธจึงมุ่งให้ศาสนิกดำเนินชีวิตในทางสายกลาง ฉะนั้นระหว่างขาวกับดำจึงมีสีเทาอยู่จำนวนมหาศาล ด้วยวิธีคิดเช่นนี้ น่าจะช่วยให้ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงทุเลาลงได้ เพราะจะปราศจากทัศนะของฝ่ายถูกกับฝ่ายผิด ฝ่ายเรากับฝ่ายตรงข้าม

ที่ต้องถูกแบ่งแยกและกำจัดหรือทำลาย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พึงตระหนักอีกประการหนึ่งในการขจัดความขัดแย้งหรือสร้างความสมานฉันท์นั้น นอกจากไม่มุ่งหาฝ่ายผิดหรือถูก และไม่ใช่เพียงการมุ่งปรองดองระหว่างตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้เท่านั้น ศัตรูตัวฉกาจที่แท้จริงแล้วอาจเป็นสิ่งนามธรรมในรูปของ “ระบบ” ทางสังคม

ความเป็นจริงมีอยู่ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ไม่ได้ปฏิสัมพันธ์กันในสุญญากาศ แต่อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ในรูปของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคล และเป็นกรอบของการปฏิสัมพันธ์ที่จัดแบ่งและตัดสินคุณค่า ถูก-ผิด ขาว-ดำ ดี-ด้อย ฯลฯ ดังนั้น แม้ว่าการขัดแย้งระหว่างคู่ตรงข้ามในรูปของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง ๆ จะสิ้นสุดลงไป แต่ระบบบางอย่างที่ไม่เอื้อต่อวิถีสมานฉันท์ หากยังดำรงอยู่ก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งคู่ใหม่ขึ้นมาได้อีกไม่จบสิ้น

การสร้างสมานฉันท์จึงไม่ใช่การเพ่งเล็งเพื่อสลายความขัดแย้งระหว่างใครกับใคร หรือกลุ่มใดเท่านั้น แต่การยุติระบบที่เป็นเงื่อนไขลดทอนศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมกันของมนุษยชาติทุกคนต่างหาก คือ ทางรอดของความสมานฉันท์อันยั่งยืน (๕)